

JOSEP CALSAMIGLIA. CONEGUT DE SEMPRE

Ramon XIRAU

L'última vegada que vaig veure en Pep Calsamiglia va ésser a Barcelona l'any 1978. Vàrem anar a sopar Jordi Maragall i la seva muller, Calsamiglia —la seva muller estava malalta—, l'Anna Maria i jo. Feia exactament quaranta anys que jo havia sortit de Barcelona; en feia també quaranta que no veia aquest Josep del qual tinc molts records. A Jordi Maragall l'havia vist algunes vegades en el curs d'aquests anys d'absència. El títol d'aquest text, d'aquesta sèrie de jocs de la memòria és, en un sentit, fals. Com podia conèixer Josep Calsamiglia si no l'havia vist durant quaranta anys? Podria dir que, en el curs del temps, he conegut deixebles seus. I és cert. Podria dir, també amb certesa, que tenia notícies més o menys indirectes d'aquest home que vaig conèixer quan jo era nen i gairebé adolescent. Però el fet és un altre. Dir que vaig conèixer en Pep des de sempre vol dir, senzillament que no em recordo d'haver deixat de veure'l mai.

L'any 1931 —em recordo molt bé d'aquesta data— vaig conèixer, és a dir vaig veure, en el despatx de Joaquim Xirau, el meu pare, l'Udina, mort durant la guerra, que havia estat mestre meu, Rubert de Ventós (pare), Domènec Casanova i, principalment, Jordi Maragall i Josep Calsamiglia. La imatge que en tinc és probablement fidel. Als set anys d'edat vaig entrar en aquell *sancta sanctorum* misteriós. Llibres, llibres, una música llunyana, papers, papers, paraules que no entenia.

La curiositat era natural. Però no ho era entrar en aquell despatx. Vaig inventar-me un sistema ben senzill. Escoltar per la porta. De fet, ja una mica més gran, m'interessava principalment la poesia. El que jo sentia a dir de filosofia era extravagant i inintel·ligible. «A priori», «fenomenologia». Dos noms se'm varen quedar gravats: Bergson i Descartes. Em vaig fer amic d'ells en el Lycée, ja a França.

Bé, fins aquí no he parlat gaire d'en Pep. El recordo amb molta claredat: era alt, prim, sensible, més aviat silenciós i em sembla —em sembla només— molt sensible. En Pep raonava.

Després va aprendre a enraonar.

Eren les vacances d'estiu —com costava tornar a Barcelona després de les vacances!— Estiu i Port de Llansà; de tant en tant, Cadaqués. Un estiu, el meu pare va invitar alguns dels seus deixebles. En aquella platja, encara verge i sense construccions turístiques, em recordo molt bé d'en Pep. Igual: alt, prim... Però ara jo pensava que ja començava a entendre. Què vaig entendre? Que el «cogito» es un «sum» i que hi ha una cosa eficaç i difícil que s'anomena intuïció. Em sembla que res més. El fet és que jo preferia, als dotze, tretze anys, llegir Joan Maragall i García Lorca —també Salvat Papasseit i el jove i jove Rosselló Pòrcel. Aquell dia en aquella platja va ésser magnífic. Una cosa és clara: ja aleshores, encara que no entengués tot el que es deia, vaig poder adonar-me d'una cosa: en Pep era lluminós i lúcid, molt lúcid. Ritualment vàrem anar a comprar el peix fresquíssim que portaven els «bous». I tot blau, blau, com el blau de Novalis i de Joan Maragall.

En Calsamiglia començava a enraonar —lleugerament abans de la guerra— i el que vaig veure és que era un esperit socràtic, com m'han dit que va ésser sempre després. Era emocionant tenir l'instint de la poesia —què és la poesia si no és instint?— i començar a entendre quelcom d'allò que deien filosofia. Calmat i un si és no és dubitatiu, en Pep preguntava: per a aprendre; perquè aprenguessin els altres.

La veritat, la veritat: mai no he oblidat en Pep. La veritat, també, és que durant quaranta anys en Pep ha estat absència. No del tot. Aquell sopar a Barcelona. Vàrem parlar tots, però el qui va parlar més va ser ell. I va parlar bé, i va parlar de tot i ho va fer sempre —ara poc socràtic— enraonadament.

Absència, presència? El mar aquell, les platges del record —el record és *presència*— em fan pensar, maragallianament, que la mort, això que anomenem mort, pot ésser naixença, «una major naixença».